

Министерство за образование и наука - Биро за развој на образованието
Ministria e Arsimit dhe Shkencës - Byroja e zhvillimit të arsimit
Ministry of Education and Science - Bureau for Development of Education

Водич за наставнике о начину оцењивања ученика

**У ПЕРИОДУ РЕАЛИЗАЦИЈЕ НАСТАВЕ КРОЗ
УЧЕЊЕ НА ДАЉИНУ**

Овај водич је развијен да би указао на начине оцењивања ученика у формалном основном и средњем образовању у Републици Северној Македонији у околностима када се настава реализује учењем на даљину. Развој компетенција неопходних за успешан живот и рад у 21. веку, као што су: критичко размишљање, решавање проблема и доношење одлука, развој креативности и иновација, осим у наставним програмима и у реализацији наставе, мора бити видљив и у методама оцењивања које се користе у учењу на даљину. Развој технологије утиче на све компоненте наставе (учење, поучавање и оцењивање), пружајући нове моделе за спровођење оцењивања ученика. Учење на даљину је ново искуство и за наставнике и за ученике, па је добро предвидети повремено физичко присуство ученика у учионици како би се обезбедила објективност, транспарентност, валидност и поузданост у оцењивању ученика.

Процену постигнућа / напретка ученика у учењу на даљину треба ускладити са циљевима, односно исходима учења према наставним програмима, а у овом случају са скраћеним наставним програмима за 159 дана који ће се реализовати у школској 2020 / 2021. години. Такође би требало применити формативно и сумативно оцењивање, у складу са различитим наставним методама и инструментима оцењивања који су погодни за учење на даљину, односно доступним мрежним алатима за оцењивање ученика.

1 **Потреба за проценом постигнућа и напретка ученика у учењу на даљину организовањем састанака / часова за процену знања и вештина уз физичко присуство у школи**

Понашање ученика у похађању наставе код куће разликује се од оне када су физички присутни у школи. Ученици који уче од куће могу бити збуњени око тога како најбоље обављати задатке и управљати својим временом, што наставник може протумачити као лењост или незаинтересованост ученика.

Хибридни (комбиновани) начин оцењивања подразумева подршку и праћење постигнућа ученика у реализацији учења на даљину, као и повремене консултативне / менторске састанке са учеником у учионици.

Организовање повремених састанака / часова са физичким присуством у учионици ради праћења, подстицања ученика, провере постигнутог и процене њиховог знања у школи има за циљ:

- ▶ Допуњавање празнина у учењу. Састанак са ученицима у малим групама (диференцирани приступ), у складу са потребом за постизањем знања и вештина за индивидуалну подршку у решавању суштинских празнина у постизању резултата одређених предмета или области / тема. У учионици наставници могу да виде како ученици покушавају да пронађу решење. Наставник на овим часовима користи податке праћења и оцењивања ученика у учењу на даљину и разговара са ученицима да би пронашао и помогао да се превазиђу недостаци у стеченом знању (нејасноће, недовољно разумевање итд.).
- ▶ Подстицање додатног / дубинског учења. Када неки ученици покажу постигнућа брже од других, треба им пружити могућности за индивидуални развој, као подршку повећаном интересовању и специјалностима. У супротном се овим ученицима може досадити и престати да раде домаће задатке. Састанци / часови у реалном времену треба да подрже и олакшају ученицима размишљање о појмовима, да реализују занимљиве активности повезивањем искустава из стварног света (креативно размишљање).
- ▶ Брига за социјални и емоционални развој. Провера како се ученик развија је пресудна, посебно током овог изазова (ковид-19). Важно је да наставник буде на располагању сваком ученику у сваком тренутку. Организовање састанака / часова са ученицима у учионици подржава праћење социјалне и емоционалне добробити ученика, као и њиховог академског развоја. Увек треба имати на уму да је прилагођавање и рад од куће за многе ученике већи изазов него за наставника (на пример: Када ученици траже више времена за решавање задатака или прилику за решавање или ревидирање задатка, наставник би то требало да омогући. Иако могу бити ученици који претерују са таквим захтевима, наставник треба да претпостави да је позив већине ученика за помоћ стваран). Учитељ не зна кроз какве могуће стресове ученик пролази код куће. Стога наставник треба да буде подршка, а не додатна препрека.
- ▶ Ови састанци / часови вреднују практичне вештине које је тешко демонстрирати у виртуелној учионици.

За реализацију ових састанака / часова треба поштовати **Протоколе деловања основних / средњих школа у Републици Северној Маке-**

донији за реализацију образовног процеса уз физичко присуство ученика у школској 2020/2021. години објављене у Службеном гласнику Републике Северне Македоније бр. 212/20 “.

2 Организовање састанака у учионици за праћење напретка ученика

Састанци наставника са ученицима за директно праћење, контролу и вредновање њиховог напретка у учењу зависе од предвиђених циљева / исхода учења, а планирају се унапред и организују на следећи начин:

- ▶ Припрема месечног распореда са ученицима из одређеног одељења, у зависности од недељног броја часова за одређени предмет (за предмете заступљене у наставном програму са 1 - 3 часа недељно најмање један састанак месечно, а за предмете заступљене у наставном програму са 4 и више часова недељно најмање 2 састанка током месеца).
- ▶ Састанци наставника са ученицима у смислу трајања зависе од потребе за консултацијама и разменом информација и требало би да трају од 20 до 30 минута.
- ▶ На састанку треба да присуствују најмање два и највише 10 ученика. Овај приступ омогућава наставнику да посвети довољно пажње сваком ученику и да сагледа потешкоће / изазове са којима се суочава у постизању резултата предвиђеним наставним програмима.
- ▶ Наставник користи састанак да би даље објаснио одређене празнине у учењу ученика, утврдио и превазишао недостатке у наученом, подстакао додатно учење, написао писмене вежбе ученика, писање писмених вежби ученика, писање задатака представљањем целог поступка из математике, физике итд. За усмену проверу знања (објашњења поступака за решавање задатака, анализа текстова итд.) планиран је мањи број ученика (од 2 до 5).
- ▶ Током дана ученик може присуствовати на највише три организована састанка из различитих предмета.
- ▶ Наставник организује састанке након завршетка онлајн наставе реализоване у првој смени (преподне) или пре него што је онлајн настава реализована у другој смени (поподне).
- ▶ Распоред састанака / предавања објављен је на школској веб страници и такође послат ученицима и њиховим родитељима / старатељима.

- ▶ Наставник треба да обавести ученике о сврси састанка најмање 3 дана пре његове реализације како би ученици могли доћи припремљени у складу са циљевима и захтевима наставника..
- ▶ Физички састанци са ученицима нису организовани за предмет физичко и здравствено васпитање.
- ▶ Ученици са посебним образовним потребама укључени у редовну наставу долазе на ове састанке у присуству личног асистента, а циљеви састанака усклађени су са ИОП (индивидуални образовни план). Састанак са овим ученицима је индивидуалан или са малим бројем ученика у групи и по потреби се може организовати 3 или више пута током месеца са истим учеником / ученицима.

3 Формативно и сумативно оцењивање ученика у учењу на даљину

Наставник примењује формативно и сумативно оцењивање ученика у реализацији учења на даљину, као и у реализацији наставе уз физичко присуство ученика у школи.

3.1 Формативно оцењивање у учењу на даљину

У учењу на даљину смањене су могућности за директан вербални и визуелни контакт и праћење напретка ученика. Због тога је неопходно формативно и сумативно оцењивање прилагодити новонасталој ситуацији. Наставници треба да пруже ученицима јасне смернице у вези са очекиваним исходима учења и начином праћења, контроле и процене њиховог постигнућа (како проверити колико су научили, које доказе прикупити, како самостално учити, како проверити научено, како формирати оцену). Предавање у виртуелној учионици представља изазов и прилику да се направи корак напред у оцењивању како би се нагласили сложенији когнитивни процеси (анализа, синтеза, вредновање), уместо стицања чињеничног знања које је, заправо, циљ образовања. То значи да у настави на даљину и оцењивање треба да буде на ономе што је важно, садржај који наставници проучавају и процењују треба да буде усредсређен на оно што је важно, а не на споредне детаље или чињенице.

Најважнији кораци у формативном оцењивању могу се лако прилагодити ситуацији у виртуелној учионици и то:

- ▶ Увод у циљеве учења и очекиване исходе учења. Ученици се усмено информишу о томе шта ће научити и шта ће све моћи да ураде на крају једне или више активности. Добро је ове информације поделити са родитељима / старатељима како би се осигурало да су они више укључени у праћење учења њиховог детета и превазишли сваки неспоразум у процени због разлика у очекивањима о томе шта треба научити.
- ▶ Постављање питања и задатака кроз које се може видети разумевање онога што се учи. Кратка питања постављају се одређеним ученицима, али и целој групи (на пример: одговори на кратка питања са знаковима за тачно / нетачно, резимирање претходно проучених садржаја у једној реченици). Директна комуникација, усмено одговарање путем видео конференција или телефоном или у писаној форми (ћаскање) такође се могу користити за проверу шта ученик зна, а шта не, и за благовремено пружање смерница за учење, додатних материјала, за повезивање са другим ученицима итд..
- ▶ Поред питања за проверу колико и како су ученици научили, могу постојати и додатна питања попут: Шта је најважније од онога што су научили? Шта ти није довољно јасно?
- ▶ Коришћење различитих метода и техника за проверу. Примењују се све методе засноване на оцени писаних радова (есејска питања, неке врсте пројеката, истраживачки задаци, презентације, тестови, контролне вежбе), а посебно су применљиви рефлексивни дневници и електронски портфељи. Међутим, постоје ограничења у употреби одређених метода праћења, на пример: посматрање практичних перформанси (извођење моторичких вежби, праћење процеса истраживања итд.). Препоручљиво је не користити превише техника оцењивања да би се успоставила рутина у употреби одабране технике.
- ▶ Укључивање ученика у оцењивање (самопроцена и међусобно оцењивање) у сврху учења једних од других.
- ▶ Самооцењивање је прикладније за писмене задатке одговарањем на питања о саморефлексији као што су: Најзадовољнији сам ... Мислим да могу и боље ... Следеће што ћу урадити је ...

3.2. Повратна информација

Повратна информација о учењу на даљину је посебно важна за одржавање мотивације и континуитета у учењу. У почетку наставник, на основу расположивих техничких могућности ученика, као и сопствених способности и компетенција, треба да одреди најприкладније начине комуникације са ученицима, а следствено томе – давања повратних информација.

Повратне информације се могу дати у различитим облицима, али увек треба да буду детаљне и конкретне, са смерницама за побољшање учења. Свака повратна информација треба да садржи следеће елементе: (1) шта је добро урађено, (2) шта треба побољшати и (3) шта ученик треба да уради да би је побољшао.

При давању асинхроних повратних информација то може бити у:

- ▶ **Писани облик (форма)** - кроз разне опције за коментарисање у документу који ученик шаље или одвојено у посебном документу који ученик добија натраг путем успостављеног механизма комуникације (мрежна платформа за подучавање, друштвена мрежа, е-пошта итд.) Писмене повратне информације су прикладнија метода за одређене предмете (на пример: математика, природне науке или техничке науке) и одређене врсте задатака (на пример: математички задаци, тестна питања), али се могу успешно користити и за остале предмете (на пример: матерњи језик / страни језик, предмет друштвених наука) приликом оцењивања есејских питања.
- ▶ **Аудио формат или видео формат.** Наставник може снимити повратне информације и послати их ученику у облику видео или аудио записа. Овај приступ је прикладан ако су информације детаљне и врло специфичне и имају за циљ посебно да утичу на социо-емоционалне аспекте мотивације. Истовремено, вероватније је да ће наставник бити правилно схваћен јер укључује невербалне информације (тон гласа).

Документе / снимке који садрже повратне информације наставник може лако укључити у ученички електронски портфолио и користити за праћење напретка ученика као и за сумативно оцењивање.

Када дајете синхроне повратне информације, најприкладније је водити **директан разговор са учеником** преко телефона или путем мрежних апликација за комуникацију (обезбеђује их платформа или друге апликације које ће школе користити итд.). Како овај начин давања повратних информација захтева више времена од наставника, добро је да он / она у распоред уврсти појединачне сесије за давања повратних ин-

формација у одређеном делу дана или недеље. Такве сесије омогућавају ученицима да одржавају контакт и везу са школом и осећај да су им наставници на располагању како би им дали смернице и подршку.

Упркос редовним контактима и везама путем онлајн апликација, неопходно је организовати физичке састанке наставника са ученицима у учионици како би се пружила додатна објашњења онога што ученик није разумео у учењу на даљину, како би се утврдила потреба за додатне садржаје и материјале ако ученик има повећано интересовање за одређене предмете, да пружи подршку за самопроцену итд. (Поглавље 1).

3.3. Сумативно оцењивање

Сумативно (збирно оцењивање) је део готово сваког облика формалног образовања, без обзира на то како се оно спроводи. Посебан изазов у сумативном оцењивању у образовању на даљину је осигурати да је оно тачно и објективно. Постоје искуства и начини да се у учењу на даљину обезбеди квалитетно сумативно оцењивање које би требало да има следеће карактеристике:

- ▶ **Ваљаност** (провера очекиваних исхода учења). Обезбеђено је на начин да се проверавају само они очекивани резултати, за које се ученици уче путем учења на даљину.
- ▶ **Веродостојност** (колико оцена одражава постигнућа ученика). Задовољавајући степен поузданости оцењивања у оцењивање на даљину може се пружити ако се дају аутентични задаци који отежавају проналажење готових одговора у наставном материјалу или у другим изворима информација, а у задацима који проверавају знање и разумевање чињеница треба обезбедити контролу времена за решавање задатака. Такође, у директном контакту са учеником (онлајн или физичко присуство), наставник може затражити додатна објашњења како би осигурао поузданост одговора. Да би се обезбедила већа поузданост збирних оцена, у њиховом формирању важно је користити знање из формативног оцењивања (оцена најбољих радова / репрезентативног портфеља), као и знање добијено физичким састанцима са ученицима у школи.
- ▶ **Објективност** (да ли би ученик добио исту оцену приликом оцењивања одговора ученика од стране другог оцењивача). Објективност оцена се осигурава ако се доследно поштују унапред припремљени специфични критеријуми оцењивања (дефинисани критеријуми за есејска питања, недвосмислени одговори у тест задацима) и њихова доследна примена од стране наставника. Ако се одељци за оцену пројекта или есеја или бодовна

листа за кратке одговоре на есеје унапред поделе са ученицима и родитељима, повећаће се самопоуздање ученика и родитеља да је оцењивање објективно.

- ▶ **Праведност/непристрасност.** Објективно оцењивање је истовремено непристрасно/праведно (на процену не утичу други фактори који нису повезани са оним што се оцењује, на пример: пол, социјално порекло). Међутим, у процени даљине ако сви ученици немају једнако добре електронске уређаје, то може утицати на квалитет задатка (на пример: неки имају рачунар, а неки само мобилни телефон), па би сумативни задаци оцењивања требали бити такви да не дају предност онима који имају боље уређаје (на пример: техничка презентација не би требало да буде критеријум или би сви требало да решавају тест на исти начин - било на папиру или на рачунару). На оцену не би требало да утичу унапред створени утисци наставника о ученицима. Дешава се да учење на даљину одговара неким ученицима који су раније постигли слабије резултате и који би могли бити изненађени квалитетом свог рада. Ако нису предвиђени технички услови за спровођење сумативног оцењивања, применом методе испитивања, оно се спроводи у учионици о чему ће ученик бити благовремено обавештен.
- ▶ **Транспарентност и јасноћа** (ученици су упознати са начином оцењивања). Ученици и родитељи морају бити свесни шта ученици треба да постигну и како ће се то оцењивати: са којим задацима, који ће бити критеријуми, како ће се бодовати. Наставник може да направи табелу доказа / производа које ће ученик поднети као део електронског портфолија који ће се оцењивати - шта треба да покажу, до када и како да предају и да у складу са тим обавести ученике и родитеље (постављањем одређене платформе, слањем е-поштом или путем групе одређене апликације или подношењем на физички састанак организован у школи). Ученици треба да имају рубрике и критеријуме за оцењивање есеја, треба да имају тестове из праксе са питањима из есеја слична онима која ће се користити. Такође, треба их обавестити да ће утицај на сумативно оцењивање имати постигнућа из есеја и / или пројектног задатка, знање најбољих радова у електронском портфолију или евентуални годишњи тест. Добро је дати одређену тежину и регуларности и испуњавању задатака.

Наставник може да организује физичке састанке у школи / часовима за вредновање знања и вештина и у сумативном оцењивању ако постоји дилема, односно ако нема довољно елемената за сумативну оцену ученика / ученика. Усмена провера у школи препоручује се ако се ученик током учења на даљину оцењује закључном сумативном оценом одлично, а нема довољно елемената за закључивање позитивне оцене.

Приликом формирања збирне оцене, наставник има на уму колико је ученик био активан у процесу учења. Активан је ученик који преузима иницијативу, тежи независности и подстиче друге да уче. У учењу на даљину може се догодити да неки ученици, за разлику од претходних година, због својих дигиталних вештина и знања постану веома активни и независни, па самим тим буду позитивни примери и мотивишу друге ученике, а то би требало да се вреднује.

Такође, вреднују се квалитет и редовност у решавању домаћих задатака од стране ученика. Поред тога, веома је важно да наставник даје одговарајуће повратне информације о домаћем задатку у којима ће објаснити шта је добро и где има простора за побољшање.

4 Методе и технике оцењивања у учењу на даљину

Најчешће дигиталне технике које наставници могу користити за процену напретка и постигнућа ученика, односно најчешће дигиталне технике за формативно и сумативно оцењивање, у зависности од перформанси дотичне платформе, су:

- ▶ објективни тестови са избором понуђених одговора;
- ▶ тестови са кратким одговорима;
- ▶ есејска питања;
- ▶ дискусије;
- ▶ студија случаја;
- ▶ извођечке активности;
- ▶ онлине игре;
- ▶ ученички часописи, блогоње и израда вики-а (wiki);
- ▶ електронски портфолио (збирка ученичких радова који приказују резултате које је ученик постигао кроз различите активности у наставном процесу, на пример: есеји, плакати, фотографије, видео и аудио записи, уметничка дела) итд.

5 Саморефлексија наставника

Саморефлексија је кључна за побољшање образовања на даљину, јер омогућава наставницима да процене и побољшају наставне приступе које су користили. Прикупљени подаци о учењу ученика треба да се користе за побољшање њиховог учења и / или за побољшање наставе.

6 Сарадња са родитељима / старатељима

Родитељи треба да буду укључени у учење на даљину и праћење напретка своје деце. Наставник треба да обавести родитеље о очекивањима од ученика, задацима које ће (добити), успеху у њиховој припреми, упутствима за даљи рад. Наставник посебно треба да покуша да ступи у контакт са родитељима који у нормалним условима не показују интересовање за учење детета.

Родитељи могу наставнику да шаљу коментаре о томе да ли је ученик радио самостално, колики је био интерес за извршене задатке, ако му нешто није било јасно, да ли га занима нека област итд.

